

6. Шулик В. Банковская система Украины : испытание кризисом / В. Шулик. – Режим доступа : <http://www.credit-rating.ua/ru/analytical-articles/12570/>, 02.03.2010 г.
7. Проблемы в оценке кредитоспособности клиентов и возможные пути их решения : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dividendy.com/o-biznese/bankovskoe-delo/ocenka-kreditospobnosti-zaemshika/103-problemi-ocenki-klientov.html>.
8. Анализ состояния банковской системы Украины : [Электронный ресурс]. – Ч. 1 : Активы; Ч. 2 : Кредиты. – Режим доступа : <http://finforum.org/blog/15/entry-206-анализ-состояния-банковской-системы-украины-ч/>
9. Гриньков Д. Березовый фреш / Д. Гринько // Бизнес». – 2011. – № 5 (940). – С. 25.

Осадчий Є.І., Гафарова К.Е.

УДК 339.924 (075.8)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЄВРОСОЮЗУ: ДОСВІД ЕВОЛЮЦІЙНОГО ТА ТИПОЛОГІЧНОГО ПІДХОДІВ

На сучасному етапі розвитку відбуваються глибокі зміни у системі міжнародних економічних відносин. Суттєвою їх ознакою стає міжнародна інтеграція усіх ланок господарського та соціального життя. Особливого сенсу набуває міждержавна інтеграція, досвід якої найбільшою мірою накопичено на Європейському континенті. Саме у Європі об'єднувальні ідеї к середині ХХ століття перестали носити умовний характер і почали втілюватися у соціально – економічне життя. Особливу роль у об'єднанні держав і народів у межах Європейського Співтовариства виконувала соціальна ідея. При визначенні напрямів її реалізації у межах ЄС явно відчувається вплив теорій постіндустріального суспільства, соціального ринкового господарства, держави загального добробуту та інших. Наочно це виявлялося при формуванні соціальної політики. Розробка та реалізація такої політики призвели до суттєвого поліпшення соціального становища європейців, сприяло конвергенції соціальних рівнів країн – членів Європейського Союзу.

Позитивний досвід у проведенні спільної політики свідчить, що між економічною інтеграцією і соціальним розвитком існують прямі зв'язки. Тому досвід країн ЄС у означеній сфері має певне значення як у дослідницькому, так і конструктивному плані. Вивчення досвіду цієї політики може допомогти Україні прийняти відповідні організаційно – правові рішення на шляху європейської інтеграції та розробити продумані заходи із розвитку соціально - орієнтованої економіки.

Вивченням досвіду соціально - економічної політики Європейського Союзу в останні роки займалися такі дослідники, як: В. Антонов, Ю. Борко, Ф. Бурджалов, Н. Гришин, В. Гутник, А. Поручник, В. Сіденко, Т. Стеценко, В. Чужиков та інші. У роботах цих авторів предметно осмислено один із фундаментальних компонентів Європейської моделі ринкового господарства. Саме соціальна компонента охопила досвід західних теорій: соціальних конфліктів (Д. Боулдінг, Г. Дарендорф), соціальної стратифікації (М. Вебер), соціальної мобільності (П. Сорокін). Менше використовується у вітчизняних дослідженнях ідея соціальної інтеграції, яка була розроблена Т. Парсоном та його дослідниками.

Спільна політика ЄС має певну історію, але досвід дослідження її розвитку, пов'язаний із соціально – економічними трансформаціями, має вкрай важливе значення, і потребує поглиблення вивчення досвіду європейських країн.

Мета даної статті є дослідити досвід соціально – економічної політики країн Європейського Союзу на підставі еволюційного та типологічного підходів, проаналізувати можливості його використання при формуванні соціальної політики української держави.

Процес інтеграції європейських держав став набирати силу, проходячи різні по інтенсивності і складності відрізки шляху. Що стосується кроків у соціальній сфері, інституційного устрою, то з самого початку робота йшла по чітких конкретних схемах, хоча, звичайно, вносилися доповнення і модифікації залежно від економічної і політичної кон'юнктури. Соціальна сфера із самого початку зіткнулася з труднощами, пов'язаними з різноманітністю і самобутністю країн, що входять до складу Співтовариства, їхніми національними особливостями, різним рівнем розвитку систем соціального захисту населення. Соціальна політика в цей період розглядалася національними державами як суто внутрішня справа, і будь-які спроби регулювання її на наднаціональному рівні натрапляли на протидію як державних властей, так і організацій трудящих – профспілок.

І теоретики інтеграції, і уряди держав вважали, що перехід до загального ринку позначиться на соціальному розвитку двояким чином. Його довготривалий позитивний ефект має прояв у посиленні конкуренції, що, у свою чергу, стимулює науково-технічний прогрес і структурну перебудову виробництва, підвищить ефективність використання ресурсів (капіталу і робочої сили), прискорить зростання ВВП, прибутків і, кінець кінцем, рівня життя. Що стосується його негативної дії, то воно буде недовгим, але, можливо, вельми чутливим в соціальному і політичному плані. Стимульована відкриттям національних ринків технологічна, структурна і територіальна перебудова економіки може викликати масові звільнення, різке, хоча й короткочасне, зростання безробіття, у тому числі виникнення її застійних очагів у кризових галузях промисловості і кризових регіонах.

Ці загрози оцінювалися в країнах “шестірки” як вельми серйозні. Тому в тексти Паризького і Римського договорів були включені статті, що передбачають створення і фінансування з бюджетів ЄОВС і ЄЕС систем перепідготовки і працевлаштування осіб найманої праці, що втратили роботу внаслідок створення

загального ринку. Насправді, це і було народженням соціальної політики на інтеграційному рівні – фактично з 1952 р., коли почало функціонувати ЄОВС (Паризький договір), а формально – з 1958 р., коли вступив у дію Римський договір, що заснував ЄЕС. В нього був включений особливий розділ “Соціальна політика”.

В соціальній програмі Паризького та Римського договорів чітко вирізнялися дві частини: по-перше загальна програма, або декларація о соціальних цілях ЄС; по-друге, програма конкретних дій Співтовариства, направлена на реалізацію цих цілей, або інструментальна соціальна політика.

До основних соціальних цілей було віднесено: забезпечення соціального прогресу; прискорене зростання рівня життя; високий рівень зайнятості; покращання умов життя та праці; гармонізація соціальних умов і соціального законодавства країн-учасниць.

Соціальна програма ЄС мотивувалась як загальнополітичними, так і практичними міркуваннями, а між ними існувала суперечність. Якщо політична мета програми полягала в забезпеченні "соціального консенсусу", то на практиці вона була покликана сприяти пристосуванню системи функціонування ринку робочої сили до нових умов капіталістичного господарювання. Тому політичне призначення соціальної програми знайшло відображення в основному в її декларативній частині і лише частково – в конкретних зобов'язаннях.

В цілому досвід першого періоду європейської інтеграції показав, що побоювання з приводу масових звільнень і зростання соціальної напруженості були перебільшені. Протягом усього десятиріччя західноєвропейська економіка розвивалася високими темпами – загальний ВВП країн “шестірки” зростав у середньому на 5,5% в рік.

Новий підхід к соціальним аспектам європейської інтеграції знайшов відображення в “Програмі соціальних дій”. Як основні завдання були названі досягнення повної та кращої зайнятості, зростаюче залучення менеджменту і праці до прийняття економічних та соціальних рішень Співтовариства, а працівників – до участі в житті підприємств.

Новий підхід до вирішення соціального завдання знайшов відображення як в Єдиному європейському акті (ЄЄА), підписаному в лютому 1986 р. і який був правовою основою програми будівництва єдиного внутрішнього ринку, так і Хартії основних соціальних прав трудящих Співтовариства, ухваленою в Страсбурзі 9 грудня 1989 р [7, С.9-20]. ЄЄА відіграв значну роль у сфері соціальної політики, тому що поширював повноваження Співтовариства та поставив соціальну політику на службу економічній політиці.

Новий етап взаємодії європейської інтеграції та соціального розвитку розпочався на початку 1990-х років і триває нині. До кінця 1992 р. будівництво єдиного ринку було в основному завершено.

З цього періоду спостерігається наявність взаємозв'язку між курсом на дотримання маастрихтських критеріїв і загальною динамікою соціальних витрат держав-членів. Так, якщо в 1990-1993 рр. витрати на соціальний захист громадян з розрахунку на душу населення в цілому по ЄС-15 зростали щорічно майже на 4 %, то в 1994-1996 рр. середньорічний приріст в Євросоюзі впав до 1,3%, причому зниження темпів зростання відбулося в 12 державах з 15. [9, С.2]. Подібність домінуючої тенденції в країнах, що досить різняться по багатьох найважливіших параметрах, є досить очевидною, щоб вважати це випадковістю.

У новій Європейській соціальній моделі (1999), запропонованій ЄС, міститься ідея про взаємозв'язок всіх прошарків суспільства, яке шляхом поєднання зусиль держав, соціальних інститутів, неурядових організацій, соціальних партнерів на базі солідарності зможе зберегти свою цілісність і сприяти будівництву нової Європи.

Описана вище динаміка трансформації соціальної моделі Європейського Союзу має бути чітко ідентифікованою до глобального процесу соціалізації економічного життя, яке включає декілька принципово важливих етапів розвитку. В основі запропонованої нижче періодизації закладено декілька критеріїв:

- історичності, який передбачає виділення відносно однорідної сукупності факторів соціального розвитку, притаманних одному соціальному лагу (відрізка часу);
- системності дій структурних елементів, який розглядає прийняття рішень у тісній взаємодії з системними змінами у соціально-економічній сфері суспільства;
- індикативності статистичної бази, яка передбачає порівняння та зіставлення основних елементів соціальної динаміки;
- синергізму соціальних та пов'язаних з ними програм, який передбачає наявність компліментарної дії заходів не тільки суто соціального спрямування, а й тих, в основі яких лежать споріднені програми (приміром регіонального, екологічного та ін. напрямків).

Використання наведених вище критеріїв дозволило виявити такі етапи еволюції соціальної моделі, які наведені у таблиці 1.

Існування і розвиток різних видів державної політики, наряду зі спільною соціальною політикою ЄС потребує використання другого, типологічного підходу.

При класифікації типів соціальної політики шведський соціолог Г. Еспінг-Андерссен враховував не тільки концептуальний підхід до ролі держави в економіці, але й ступінь і форми цього втручання, виділяючи три «класичні» типи держави добробуту [3, С.19-20]. У першому ліберальному типі домінує вільний ринок, участь держави мінімізована. Другий тип – консервативно-корпоративістський, коли держава забезпечує соціальні гарантії, але ступінь перерозподілу доходів незначна. Третій соціально-демократичний тип характеризується перевагою принципу універсалізму в наданні соціальних послуг.

Важливою уявляється класифікація соціальної політики, що була запропонована шведським економістом Г. Терборном [2, С.22]. У своїй класифікації він враховував не тільки обсяг соціальних

зобов'язань держави, але і політику, що проводиться державою на ринку праці. Відповідно, виявилось можливим виділити чотири типи держави добробуту: 1) сильна інтервенціоністська держава добробуту: сильна соціальна політика при сильній прихильності до «повної зайнятості»; 2) слабкі компенсаторні держави добробуту: значні соціальні зобов'язання при низькій прихильності до «повної зайнятості»; 3) держави добробуту, орієнтовані на повну зайнятість; 4) держави добробуту, орієнтовані на ринок. Обмежені соціальні права при низькій прихильності до «повної зайнятості».

Таблиця 1. Етапи еволюції соціальної моделі ЄС

Назва етапу	Період функціонування	Характерні риси
Зародження соціальної політики	1950 - 1960 рр. XX століття	Поява процесів регулювання та формування напрямків зближення соціальних систем, що впливають з основних документів тодішнього інтеграційного угруповання.
Розробка моделі соціальної політики	1970 – середина 1980-х рр. XX століття	Поява перших механізмів наднаціонального регулювання, зближення позицій щодо соціальних гарантій.
Розширення соціальної бази	середина 1980-х – початок 1990-х рр. XX століття	Створення спільної інфраструктури, у т.ч. соціальної.
Уніфікація та стандартизація соціальних індикаторів розвитку ЄС	початок 1990-х рр. – 2004 р.	Розробка соціальних стандартів, створення фінансового механізму компліментарної дії підтримки соціальних ініціатив.
Соціальної конвергенції	розпочався з 1 травня 2004 року	Імплементация соціальної моделі ЄС відповідно до “Соціальної Хартії”.

Ф. Бурджалов [2, С.22] у своїй статті пропонують як критерії соціальної політики держави (цілі, місце, характер, переважний тип соціальної політики), так і критерії, що відносяться до апарату, інструментарію соціальної політики (співвідношення різних секторів, частка держсектору, структура державної системи).

Для національної моделі приваблива класифікація соціально орієнтованої економіки, яка запропонована А. Нестеренко за двома ознаками [5, С.77]: 1. Місце соціальної політики серед національних пріоритетів (як правило, мова йде про альтернативу між соціальним добробутом і економічним зростанням). 2. Розподіл соціальних функцій між державою, громадянським суспільством і підприємницьким сектором.

Як вказують сучасні дослідники, сучасна орієнтована економіка з одного боку передбачає розвинену систему ринкових відносин, з іншого – певні державні заходи, що забезпечують задоволення соціально значущих потреб усього населення [8, С. 65-70].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що ознак, по яких здійснюється класифікація соціальної політики, існує досить багато. Відповідно, існує і багато моделей соціальної політики, зокрема, крім наведених вище також існують чотири провідних:

Перша, Скандинавська або нордична модель соціальних послуг (Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія та Нідерланди) характеризується найвищим рівнем витрат на соціальні потреби, який забезпечується за рахунок дії широкого спектру фіскально-адміністративних механізмів та інструментів регулювання ринку праці і перерозподілу суспільних доходів.

Друга, Англосаксонська модель соціальних послуг (Велика Британія, Ірландія) характеризується превалюванням державного сектору у наданні соціальних послуг (спеціалізовані державні органи або самостійно надають необхідні послуги, або укладають контракти з відповідними некомерційними неурядовими організаціями).

Третя, Континентальна модель соціальних послуг (Австрія, Бельгія, Німеччина, Франція, Люксембург) характеризується домінуванням неурядових некомерційних організацій, насамперед, релігійних у наданні послуг для соціально незахищених людей. При цьому держава відіграє ключову роль у фінансуванні соціальної діяльності даних організацій.

Четверта, Середземноморська модель надання соціальних послуг (Греція, Португалія, Іспанія, Італія, Кіпр, Мальта) відрізняється від трьох вищезазначених мінімальним ступенем втручання державного сектору у систему надання соціальних послуг на фоні потужного неформального сектору, соціальна діяльність якого ґрунтується на релігійних традиціях католицизму. При цьому основна частка соціальних виплат спрямовується на підтримку людей похилого віку.

Висновки

1. Досвід розвитку євроінтеграції свідчить, що між економічною інтеграцією і соціальним розвитком існують прямі зв'язки, обумовлені тим, що зниження транзакційних витрат на різних етапах розвитку співтовариства завжди призводило до поліпшення соціального становища європейців. Посилення та поглиблення економічної інтеграції наприкінці 90-х років XX ст. привело до синергетичного ефекту конвергенції соціальних рівнів країн-членів ЄС, а відтак інтерес з боку фахівців до методологічної суті об'єднання Європи та виокремлення «соціальної складової» (аргументів), пов'язаних із цим, суттєво зріс.

2. Вдалий симбіоз теоретичних засад інтеграції і практичних дій в соціальній сфері привели в країнах ЄС до гармонізації умов життя і праці, високих соціальних стандартів у більшості країн – учасниць. Еволюція соціальної політики ЄС пов'язана із народженням моделі такої політики, її розвитком та впровадженням механізму її реалізації в умовах соціальної конвергенції.

3. Соціальна сфера у країнах Спільної Європи є об'єктом власної державної політики. Серед існуючих в країнах Європейського Союзу чотирьох типів моделей соціальної політики привабливою для нашої держави є континентальна, яка передбачає значний обсяг перерозподілу ВВП через бюджет та прагнення до підтримки зайнятості й виконання державних соціальних програм.

Джерела та література:

1. Борко Ю. А. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Ю. А. Борко // Эдиториал УРСС. – М., 2001.
2. Бурджалов Ф. Типы социальной политики: концепции, практика / Ф. Бурджалов, И. Гришин, И. Соболева // Общество и экономика. – 1997.
3. Гришин И. Типы социальной политики: концепции, практика / И. Гришин, И. Соболева // Общество и экономика. – 1997.
4. Западноевропейские страны : особенности социально-экономических моделей / под ред. В. П. Гутника. – М. : Наука, 2002.
5. Нестеренко С. Н. Социальная стратегия правящих кругов господствующего класса / С. Н. Нестеренко. – М. : Наука, 1987.
6. Сіденко С. В. Соціальний вимір ринкової економіки / С. В. Сіденко. – К. : ВЦ «Київ»; Ун-т, 1998.
7. Социальная политика / под ред. Ю. А. Борко. – М., 1996.
8. Стеценко Т. О. Світовий досвід соціально-економічного захисту та можливості його використання у вітчизняній практиці / Т. О. Стеценко // Зовнішня торгівля. – 2008. – № 3.
9. European Weekly Selected Statistics. – 2000. – № 1135.

Острик В.Ю., Глушко Ю.В.

УДК 339.187.003.13:[634.8+663.2]

ФОРМИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОЙ СБЫТОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ВИНОГРАДАРСКО-ВИНОДЕЛЬЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Актуальность исследования заключается в необходимости формализации современных факторов формирования эффективной сбытовой политики для предприятий аграрной сферы, особенно для виноградарско-винодельческой отрасли, чья выпускаемая продукция является конкурентоспособной, как на отечественном, так и на мировом рынках.

Постановка проблемы. На современном этапе становления конкурентоспособной рыночной экономики рациональность и эффективность управления сбытовой деятельностью является основой устойчивого развития современных предприятий. Перед производителями стоит реальная проблема самостоятельного поиска как оптового, так и розничного потребителя выпускаемой продукции. Объективно возникла необходимость совершенствования существующих сбытовых систем, и разработка экономического механизма хозяйствования, позволяющего эффективно использовать рычаги управления сбытом продукции на предприятиях.

Содержание статьи соответствует плану НИР ЮФ НУБиП Украины «КАТУ» тематического плана научных исследований.

Анализ последних исследований и публикаций. Значительный вклад в изучение управления сбытовой деятельностью предприятий АПК внесли такие отечественные ученые как А.Н. Бузни, Е.П. Голубков, Р.А. Фатхутдинов, А.А. Еракин, С.А. Ефимова, Б.К. Токарев, а так же зарубежные ученые, такие как Д. Джоббер, Ф. Котлер и другие. Однако, несмотря на высокий уровень исследования вопроса сбыта готовой продукции малоизученными остаются практические вопросы управления сбытовой деятельностью и факторов, влияющих на эффективность управления сбытом.

Постановка задания. Целью исследования является формализация и описание факторов, формирующих организационно-производственный механизм управления сбытовой деятельностью предприятий агробизнеса. В соответствии с поставленной целью необходимо решение следующих задач: представить факторы, формирующие сбытовую деятельность аграрного предприятия с описанием и характеристикой, представить место данных факторов в конкурентоспособной системе сбыта для аграрного предприятия.

Результаты исследования. Сбыт (распределение) готовой продукции для агропромышленного комплекса представляет собой промежуточное звено между производством материально-технических, природных и человеческих ресурсов и их потреблением, обеспечивающее непрерывность оборачиваемости оборотных средств в аграрном производстве и являющееся важным фактором процесса воспроизводства.

В отечественной экономике длительное время недооценивалась роль сферы обращения (сбыта продукции), которая на Западе всегда играла и играет ключевую роль. Долгое время бытовало понятие, что западное общество - это общество потребителей, а социалистическое общество - это общество производителей. Во многом благодаря этому развитие отечественной сферы обращения намного отставало от производственной сферы, особенно в организации сбыта товаров и услуг.

Отечественная сфера обращения характеризовалась замедленным продвижением товаров от производителей к потребителям, высоким уровнем неудовлетворенного спроса и дефицита, низкой надежностью и недостаточным уровнем качества обслуживания потребителей.